

Romeltakarítók között a Várban

Tizenkét órákor, ahogy a déli harangszó lhangve és melankólikusan a Várba felkapaszkodik, tüzek gyúlnak az utcán a romok között. Apró tüzek, fáradt füstűek, keserűek és senyvedők, akár az öreg életek s alig van más céljuk, mint hogy figyelmeztessenek: a nap egy szakasza immáron lejárt. Mert bár dél van, a test ártatlan örömeinek ideje, a várbeli romok között nem csörren meg egyetlen edény s nem csiklandoz semmiféle szag. A mindkét nemből és minden korosztályból való emberek, akik elővánszorognak a hágyadt füstjelzésre, csak nyújtózkodnak, toporognak a síró rőzse körül s kevés akad közülük, akinek tarisznyájából előkerül valami sovány ennivaló.

Az egyik csoportban asszonyok guggolnak. Jobbára középkorúak. Lábakat dörzsölik és derekukat egyengetik, a test fáradtsága döbbentően közönyössé ernyeszti a tekintetüket. Egyetlen, aki beszél és eszik, egy fiatalabb cigányleány. Kómikus kihangsúlyozottsággal beszél, mint az, akit valami meglepő véletlen polgárjoghoz juttatott. Amint kiderül, a társaságban valóban ő az egyedüli, akinek ez a heti 35 forinttal dotált közmunka, vagy inségmunka bizonyos emelkedést jelent. A többi számára az állandósult inségmunka süllyedés, a polgári társadalomból való kényszerű elindulás egy kötetlenebb, lazább és ingatagabb életforma felé.

Az egyik asszonynak péksége volt Budán. A háború elpusztította a műhelyt s minden értékét, amivel az életet újra lehetett volna kezdeni. Az asszony ötvenöt éves, a férje a hatvan felé halad. Ebben a korban a szakmában segédként nehéz elhelyezkedni. Most itt dolgoznak mindketten, hordják a téglát, lapátolják a törmelékeket öreg derékka is buzgón és lázasan, mintha saját régi életüket keresnék a romok alatt.

A másik asszony férje szabó volt s eltűnt az ostrom alatt. Két kiskorú gyereket s egy nagyon keserves sorsot hagyott maga után. Az asszony két évig várta, nyomozott, levelezett, szaladgált különféle hatóságokhoz, közben lerongyolódott és elfásult, olyan tökéletesen és maradéktalanul, hogy a sorsa ellen már lázadni sem tud. Fakó hangon beszél s teste lelke is olyan, mint egy málló, ezinehagyott rongy. Mikor az emancipált cigányleány megjegyzi, hogy: „magának is jobb lenne, ha az ura elesett volna, mert akkor legalább kapna valami segélyt” — egykedvűen bólint nem titakozóan és nem bekegyezően.

A léleknek és az értelemnek ez a beteg, sorvasztó környezete ott a társaság minden egyes tagján szétterpeszkedik. Semmi se érdekli őket, a saját nyomorúságuk se. Valami halvány véleménynyilvánítás csak akkor szivárog ki szájaikra, amikor a cigányleány panaszkodik a heti 35 forintos kereset miatt. Helyeslik a cigányleány megállapítását, hogy a bér, bizony: kevés. Olyan kevés a bér, hogy ebédre se telik. Délire helek óta nem esznek egy falatot se. Estére főznek valamit, hogy legalább álmukat, ezt az egyetlen vigasztaló valamit ne verje fel a korgó gyomor.

Inségmunkások

A férfiak két csoportra oszlanak s két külön tűzrakásnál keresik a meleget. Az egyik csoportban a közmunkások és inségmunkások álldogálnak, a másik csoportban az „akkordosok”. Nem nagyon vegyülnek, márcsak azért sem, mert munkájuk feltételei sem azonosak.

A közmunkások pestikörnyéki emberekből, kültelki alkalmi munkásokból és elszerecséltelennült pesti kispolgárokból rekrutálódtak. Az órabérük hatvan—nyolcvankilenc filler között mozog, ami havi átlagban száznegyven—kettőszáztizenhat forint jövedelmet jelent. Mindenképpen keservesen kis összeg ez ahhoz, hogy abból egy családot el lehessen tartani. A család él, ahogy tud. Dolgozik amikor munkához jut s eszik, amikor van mit ennie. Erről a kérdéstről természetesen nem ilyen könnyedén folyik a disputa. Amíg ezt a keserű beletörődést a lakó szájak magukból kipréselik, sok szemérmes és súlyos sóhajrással nehezítik meg a levegőt.

— Én asztalos voltam — mondja egy vézna, kis ember —, kis műhelyem volt, finom munkákat vállaltam, antik bútorok restaurálására specializáltam magam. Nem gyűjtöttem vagyont, hiszen az ilyenféle munkát igazában sohasem fizették meg, ennek csak morális értéke volt s így történt, hogy tőke és pénzt érő érték nélkül ért a felszabadulás. Az én szakmának úgy látszik egyelőre nincs keletje. Ki restauráltat most «korabeli darabokat»? Ha lenne pénz, azt hiszem, még akkor is bezárhattam volna a műhelyemet. S ennek van némi politikai oka is. A háborútáni ember tökéletesen el akar szakadni a múlttól s új életéből kiveti a múlt relikviáit is. Az új bútorok mennek ma, a símfák, nagy felületűek, a néha kicsit durván dinamikus hatásúak. Szóval: bezártam a műhelyemet. S mert segédként sem helyezkedhettem el, hiszen se szeri se száma annak, ahány a műhelytelen asztalos, hát elszegődtem romot takarítani. Nem mondom, hogy ez a legideálisabb foglalkozás. Kissé letargikusná teszi az embert a sok üszök, a sok rom, a sok pusztulás. S nekem még egyénileg is fáj, amikor a törmelékek alól egy-egy barokk faragvány a kezembe kerül. Arra kell gondolnom: milyen reménytelen emberek és kultúrák munkája és erőfeszítése s milyen boldog lesz majd az a kor, amely már nem rombol, csak építeni fog...

Az akkordosok

A fáradtság, az élet nyüzött-sága az «akkordosokon» nem mutatkozik. Elénk a tekintetük, elénk a beszédük s a mondani-valóikban is szín van, valami friss és komoly életkéség. Pedig általában véve nem a legfiatalabb generációhoz tartoznak. Deresedő soknak a feje, de mindegyik legalább harminc esztendő. A várbeli munkáshadsereg elitjét — ha szabad ezt a szót használni — ők alkotják. Mintegy háromszáz főt számlálnak az „akkordosok” s ha már jogilag nem is, de eszméileg külön munkaközösséget jelent.

Az akkordosok a háborús Budapest polgári légószolgálatosaiból alakultak. Ahogy véget ért az ostrom és megtörtént a felszabadulás, ezek a légósok önkéntes munkacsoportokba verődtek össze, hogy az elsők között legyenek, akik a feldúlt városban megindítják az életet. Ők voltak azok, akik az utcákról eltakarították a holttesteket, az állati hullákat, a lomha kőbarrikádokat. Betemetett óvóhelyeket bontottak ki s igyekeztek hatálytalanítani mindazt, ami az éledő városra még veszélyt jelent. Az életnek a mentése lassanként céljukká és foglalkozásukká vált s mikor a város abba az állapotba jutott, hogy megindítsa a közmunkálatokat, leszerződtek a székesfőváros akkordmunkásaiként. Romeltakarítanak, szakértelemmel és lelkesedéssel, a fővárosban végzett közmunkáknál ők a leghasználhatóbb munkaerők.

— Pedig kérem — beszél egy fiatalember — nem arra készül-

tünk, hogy romeltakarítók legyünk. A háromszáz főnyi akkordmunkás között alig van néhány, akinek a téglához és a törmelékhez valami köze lett volna. Az akkordmunkások minál kereskedők, önálló iparosok, mint köz- és magántisztviselők keresték egykor a kenyerüket. Én, kérem, például magántisztviselő voltam. Mikor vége volt az ostromnak, a cég, ahol dolgoztam, egyelőre nem folytatta tevékenységét. Mikor pedig újra munkába kezdett, ügyesebb és élelmesebb emberek elkaparintották orrom elöl az állásomat. Nagyon sokan jártunk így az akkordosok között magántisztviselők, kereskedősegédek, iparosok... Nem volt más hátra — s a székesfőváros által kínált szerződés éppen kapóra jött — mint leszerződni, romot takarítani. A keresetünk háromszáz és négyszáz forint között mozog havonta, tehát alig kevesebb valamivel, mint amit egy köz-tisztviselő keres. Csak éppen... mégis ez egészen rendjén. Ahhoz a munkához, amit most végzünk, kár volt annyit tanulni

és annyi pénzt kiadni. Az érettséginek legfeljebb csak annyi haszna van, hogy a romeltakarítást is több körültekintéssel és könnyedebben végezzük el...

— Kérem — folytatja —, ne higgye az előbbi mondatom után, hogy túlságosan nagy és éles bennem és általában az akkordosokban a kényszerű deklasszáció miatt elkeseredés. Igazában véve, nem is érezzük, hogy akkordos mi voltunk egyúttal deklasszációst jelent. Ha kezdetben lázadtunk is, sikerült a lelkünkben békét teremteni... Egy este, amikor végeztünk a lapátolással s tekintetünk megpihent a város felett, egyik munkatársunk, egy volt cégvezető, így szólt: «A könyöklők, az élmelek és a sokszor haszontalanok elvették előlünk a kenyeret. De a várost s ezt a romná lett életet igazában mégis csak mi fogjuk felépíteni.»

— Így szólt a barátunk, s akkor valami nagy melegség öntötte el mindannyiunk szívét. Ebből a melegségből mai napig is tart, s mindaddig tartani is fog, amíg az ország testéről az utolsó rom is eltakarodik.

Péter József